

VIÐMERKINGAR

Peningastovrnarnir fara skeivir

Landsbanki Føroya

Nevnd og ráð landsbankans kunngjördu fyri tveimum vikum síðan skriv, ið vísti á, at virkisfarið hjá einum óheftum landsbanka er munandi betur enn hjá ein-um landsbanka, ið er partur av politisku fyrisitingini. Felagið Peningastovnar hevur í skrivi roynt at vísa á, at einstakar av grundgev-ingum landsbankans fyri at hava ein óheftan lands-banka eru annaðhvørt skeivar ella ikki serliga góðar. Av tí at talan er um víðurskifti, sum kunnu vera trupul at skilja, skal Lands-bankin við hesum skrivi lýsa málið, og vísa á, at peningastovrnarnir í øllum teim fimm nevndu før-un-um fara skeivir.

Er landsbankin ein tjóðbanki ?

Felagið Peningastovnar vil vera við, at einans er høpi í einum tjóðbanka, um landið hevur egið gjaldoyra, og um tjóðbankin hevur sum upp-gávu at ávirka gjald-oyrakursin og rentustigið, og við at ávirka rentustigið kann ávirka virksemið í egnum landi. Her fara pen-ingastovrnarnir púra skeivir. Tá evran varð tikin í nýtslu í Europa, vórðu flestu euro-peisku gjaldoyruni avtikin. Evrulondini mistu harvið møguleikan at áseta rentu-stigið í egnum landi. Um tað var rætt, sum peningastovn-arnir siga, so áttu allir tjóð-bankar í Europa eisini at verið avtiknir. Veruleikin er, at eingin europeiskur tjóð-banki varð avtikin, tá evran var tikin í nýtslu. Tvørtur-ímóti er tað so, at Luxem-burg mátti stovna ein tjóð-banka fyri at sleppa við í evrusamstigið.

Veruleikin í dag er, at tað ikki ber til at siga, at annaðhvort er ein almennur banki ein tjóðbanki, ella er hann tað ikki. Almennir bankar kunnu hava fleiri ella færri av tjóðbankauppgávunum, har rentuáseting-in til tess at ávirka virksemið í landinum er ein av fleiri týðandi uppgávum. Evrulondini hava valt at

flyta uppgávuna at áseta rentustigið og at stÝra gjaldoyrakursinum til Europeiska Miðbankan, men allar hinar uppgávurnar liggja framvegis hjá tjóðbankunum í einstøku londunum.

Nýggju tíðirnar hava gjørt, at tað ikki er full semja um, hvat ein tjóð-banki er, og skal lands-bankin ikki fara inn á tað kjakið hesaferð. Landsbank-in skal bert enn einaferð vísa á, at bankin hevur triggjar høvuðsuppgávur: 1) at vera banki hjá tí almenna, 2) at virka fyri jøvnum bú-skaparvøkstri, og 3) at varð-veita trygg peningaviður-skifti í Føroyum. Hesar upp-gávur vera í altjóða høpi roknaðar sum tjóðbanka-uppgávur, og í teinum lond-um, vit vanliga samanbera okkum við, eru hesar upp-gávur lagdar til ein sjálv-støðugan stovn uttanfyri politisku fyrisitingina.

Hevur landsbankin dupult eftirlit ?

Felagið Peningastovnar før-ir fram, at Figgjareftirlitið hevur eftirlit við peninga-stovnunum, og undrast tí yvir, at landsbankin eisini hevur eftirlit við teimum. Teir spyrja tí, um talan er um dupult eftirlit og ynskja í Europa, vórðu flestu euro-peisku gjaldoyruni avtikin. Evrulondini mistu harvið møguleikan at áseta rentu-stigið í egnum landi. Um tað var rætt, sum peningastovn-arnir siga, so áttu allir tjóð-bankar í Europa eisini at verið avtiknir. Veruleikin er, at eingin europeiskur tjóð-banki varð avtikin, tá evran var tikin í nýtslu. Tvørtur-ímóti er tað so, at Luxem-burg mátti stovna ein tjóð-banka fyri at sleppa við í evrusamstigið.

Her blanda peninga-stovrnarnir tvær uppgávur saman. Figgjareftirlitið hevur sum endamál at tryggja álitid á figgjarsekt-orin, m.a. við at minka vát-an fyri tapi hjá einstaka innskjótaranum. Figgjareft-irlitið hevur eftirlit við ein-staka peningastovninum.

Heildareftirlitið við figgjarsektorinum (sum sambært lógini liggur hjá landsbankunum) hevur sum endamál at verja føroyska samfelagið móti figgjar-kreppum, og harvið verja landskassan móti útreiðsl-um, ið stava frá at bjarga figgjargjastovnar. Heildareftir-litið við figgjarsektorinum hevur eftirlit við, at samla-ða lánveitingin í samfel-agnum ikki verður størri enn ráðiligt.

Hetta eru tvær eftirlits-uppgávur, sum hava hvør sitt endamál. Báðar eru neyðugar og hvørgin kann setast í staðin fyri aðra.

Landsbankin hevur áður víst á, at figgjarkreppur ofta stava frá, at figgjar-stovnar tilsamans veita ov stór lán, sæð í mun til samla-ðu framleiðsluna í landin-um. Hetta førir til yvirhit-ing av búskapinum við m.a. ov høgum prisum á húsum og fyritekum. Tá lánsfiggja-ða virksemið hasar av, standa lánveitararnir við pantum, sum eru fallin munandi í virði, og førir hetta til, at figgjarstovnar-nir fáa munandi tap, tá fyritøkur ella húski fara á húsangag.

Lánsfiggjað yvirhiting var fyrst í 90árunum ein týðandi orsök til føroysku peningastovnunum uppá slakar 4 milliadir krónur.

Ein týðandi landsbanka- og tjóðbankauppgáva er tí at fylgja við samlaðu lán-veitingini í samfelagnum og gera vart við, um vandi er fyri, at hon setur gongd í eina yvirhiting av bú-skapinum.

Kann landsbankin ávirka samfelagsgjald-førið ?

Felagið Peningastovnar før-ir fram, at landsbankin ikki kann ávirka peningastovns-gjaldførið, og harvið ávirka lánveitingina hjá peninga-stovnunum. Teir halda tað ikki vera til gagns fyri før-oyksa samfelagið at fylgja útlánsongdini, tí lands-bankin kortini ikki kann áleggja bankunum avmark-ingar.

Landsbankin er samdur við peningastovrnar um, at er talan um yvirútlán, ov stórt virksemi og yvirupp-hiting, kann landsbankin ikki ávirka lánveitingarnar hjá peningastovnunum, og harvið ávirka virksemið. Kortini er arbeiðið at fylgja útlánsongdini neyðugt fyri føroyska samfelagið. Eru tekin um yvirútlán og yvir-hiting, kann landsbankin gera vart við tað, og hvat, ið kann gerast við hetta, ma.

mæla landsstýrinum til at føra ein skerjandi figgjar-politikk, sum kann minka um búskaparliga virksemið og harvið taka trýstið av yvirhitingini.

Eru Føroyar ein kredittmarknaður ?

Felagið Peningastovnar vil vera við, at einki høpi er í at siga, at føroyski kreditt-marknaðurin er ein sjálv-støðugur kredittmarknaður. Landsbankin skal gera vart við, at nærum øll sethúsa-lán og nðtslulán hjá før-oyiskum húskjum verða veitt av føroyskum figgjar-stovnum. Harumframt verður nærum øll rakstrar-figging og meginparturin av øllum føstum lánum hjá føroyskum fyritekum veitt av føroyskum peninga-stovnum. Tó skal viðmerkj-ast, at útlendskir lánveitarar í ávisan mun veita lán til føroyskar fyritøkur.

Somuleiðis kann stað-festast, at føroyski figgjar-stovrnarnir nærum bert læna til føroyskar lántakarar, og at teir ikki í nevnaverðan mun læna til útlond. Und-antakið er, at teir platera avlopsgjaldførið í útlensk virðisbrøv, men í hesum føri er ikki talan um bein-leiðis kredittveiting.

Av tí at føroyskir lánveit-arar bert læna út í Føroyum, og føroyingar sum heild taka lán í Føroyum, kann staðfestast, at føroyski kredittmarknaðurin er ein serstakur marknaður. Ein kreppa í einum føroyskum peningastovni ávirkar tí í høvuðsheitum føroyska samfelagið. Tað er serliga í sambandi við, at ein før-oyiskur peningastovnur fær trupulleikar, at landsstÝrið kann kenna sær skyldur at innskjóta nýggjan egin-pening fyri at halda pen-ingakervið koyrandi. Tað er tí serliga týðandi at fylgja føroyskum útlánum til før-oyyska marknaðin.

Um ein útlenskur lán-veitari fer á húsagang av útlánum í Føroyum, fær landsstýrið ikki sama trup-ulleika av tí. Tað er kortini neyðugt at fylgja lánvei-ingunum hjá útlendskum lánveitarum í Føroyum, tí

tær kunnu viðvirka til, at samlaðu lánveitingarnar í Føroyum verða ov stórar og verða byrjanin til yvirútlán og yvirhiting.

Annars skal viðmerkjast, at landsbankin er samdur við peningastovrnarnar um, at føroyski kredittmarknað-urin ikki er púra lokaður mótmegis útlondum. Pen-ingastovrnarnir fara tó alt ov langt, tá teir lýsa føroyska kredittmarknaðin sum: "ein part av danska peninga- og kredittmarknaðinum".

Teir siga "at føroyingar kunnu eftir vild taka upp lán hjá útlendskum pening-astovnum." Øll sum hava eitt vet av innliti í peninga- og útlánsmarknaðin víta, at hetta er ósatt. Um peninga-stovrnarnir hava rætt í, at føroyski lánsmarknaðurin er ein partur av tí danska, so má ein stórliga undrast yvir, at føroyskir sethúsa-eigarar ikki taka lán úr donskum figgjarstovnum, har lántakarar fyri tíðina fáa sethúsálán til umleið 3% í rentu av 80 prosentum av sethúsavirðinum.

Kann landskassin (gjaldstovan) stýra gjaldførinum ?

Felagið Peningastovnar vil vera við, at landsstýrið ikki hevur fyri neyðini at lata ein óheftan stovn stýra gjaldføri landskassans, men at gjald-stovan eins væl kann gera hetta. Peningastovrnarnir halda, at teir ikki kundu funnið uppá at lagt trýst á landsstýrið fyri at fáa tað at plasera gjaldføri sitt á ein ávisan hátt, og at tað er óhugsandi, at landsstýrið hevði latið seg trýst til at plasera gjaldførið á ein ávisan hátt ella hjá einum ávisum peningastovni.

Til hetta skal landsbankin viðmerkja, at altjóða kred-ittmetingarstovnar vísa á, at gjaldførið hjá almennum myndugleikum verður betri umsitíð, tá óheftir stovnar røkja tað.

Ein partur av hesi umsiting snýr seg um, at landskassin hevur brúk fyri tiltaksgjaldføri, um aftur-gongd skuldi rakt búskapin og landskassan. Um bú-skapurin er í afturgongd, so

minkar gjaldførið bæði hjá peningastovnum og lands-kassa. Landskassin kann tí ikki bara lata gjaldførið til peningastovrnarnar soleiðis, at tað verður partur av dag-liga gjaldførinum hjá teim-um. Um peningastovnurin hevur bundið gjaldførið hjá landskassanum til ymisk út-lán, so kann hann ikki vera hetta gjaldføri fyri uttan, tá búskapurin verður raktur av afturgongd. Samstundis er tað júst í búskapar-afturgongdini, at lands-kassin fær brúk fyri tiltaks-gjaldførinum. Endamálið við tiltaksgjaldførinum er júst, at hesin peningur skal vera tøkur, tá búskapurin gongur illa, og at lands-kassin tá frítt skal kunna nýta henda pening at gjalda almennar útreiðslur við. Annars fer almenni búskap-urin at sveiggja saman við vinnuliga búskapinum. Landskassin kann tí ikki lata tiltaksgjaldførið til pen-ingastovnar at umsita frítt til at binda í ymisk útlán.

Landsbankin heldur, at peningastovrnarnir neyvan fara at leggja trýst á nakran landsmyndugleika, um at fáa nakað av gjaldføri, so leingi gjaldførið er ríkiligt. Um eitt slíkt trýst er óhugs-andi, tá ein peningastovnur er um at koma í gjaldførís-neyð, ivast landsbankin kortini í.

Sum heild heldur lands-bankin, at eingin ivi eigur at vera um, at gjaldførið er tókt hjá landsstýrinum. Lands-bankin skal tí enn eina ferð vísa á, at onnur lond tryggja seg við at lata gjaldførið til ein stovn uttan fyri politisku fyrisitingina, so hon als ikki kann koma undir trýst frá øðrum, sum eisini hava brúk fyri gjaldføri.

NØVN Í VIKUNI

Hanna av Húsabrúgv 75 ár

Fríggjadagin 12. november fylti Hanna av Húsabrúgv í Havn 75 ár.

Hanna var fødd í Norðra-gøtu. Foreldrini vóru Ragna, f. Salthammer, úr Noreg, og Símun Simon-sen, úr Norðragøtu.

Mamman doyði, tá Hanna var 4 ára gomul, og hon bleiv fostrað upp hjá familju í Norðragøtu.

14 ára gomul kom hon til Havnar at tæna, og í 1949 giftist hon við Petur av Húsabrúgv úr Havn. Tey fingu 5 børn: Eydna, Ása, Regin, Sunnrid og Sólrún.

Petur doyði í 1998, 75 ára gamal.

ENJO fingið norrøna »Svana« góðkenning

11 ENJO-fólk úr Íslandi, sum hildu leiðarafund í Føroyum, presentera her Svana-góðkenningina fyri einum av okkara fremstu umhvørvisverndarfólkum, Finnboga Joensen í Vestmanna (uttast til vinstru). Fremst á myndini er Tórharda Bláhamar frá ENJO í Føroyum

Á íslendsku fram-sýningini »Rakstur 2004«, sum var í Fifuni í Kópavogi, fekk fyritøku-tænastan ENJO tann 22. oktober handaðan »Svanan«, ið er norr-ønt umhvørvismerki, sum íslendingar hava havt lut í síðan 1991

TÍÐINDASKRIV

ENJO í Íslandi fekk norr-ønu »Svana-góðkenning-ina« fyri at vera fremst við besta kvaliteti á tilfarinum

Sosialurin

Telefon 341800 - Fax 341801 - Fartelefon 216135
e-mail: maggi@sosialurin.fo

Á hesum síðum bera vit tíðindi um merkisdagar, so sum rundar føðingardagar, brúdleyps dagar, starvssetanir o.t.

MYNDIR AV NÝFØDDUM BØRNUM

Hvønn leygardag ynskir Sosialurin foreldrum tillukku við nýfødða barninum við at bjóða teimum at seta mynd av barninum í blaðið.

Foreldur kunnu senda mynd og tekst til teldupost: **post@sosialurin.fo** ella í brævbjálva til: **Sosialurin, box 76 FR-100 Tórshavn merktur "Nýfødða barn"**

Skriva avsendara, navn og adressu, og vit senda myndina aftur sum skjótast.

Tað er ókeypis hjá foreldrum at fáa mynd og tekst í hendan teigin.

Um foreldur ynskja tað, kemur myndafólk á føðideildina at taka mynd.

Ringið tel 341800

Sosialurin

Tøkk

Hjartaliga takki eg tykkum øllum, sum gleddu meg á 90 ára føðingardegi mínum 2. november.

Kærar heilsur Alice Joensen, Tórshavn

Tøkk

Hjartaliga takki eg øllum, sum gleddu meg á 70 ára degnum við fjarritum, blómum, gávum og uppringingum.

Eisini takki eg tykkum hjartaliga, sum stukku inn á gólvíð í føðingardag.

Eina serstaka tøkk skulu Ann, Lena og Tordis hava fyir at tær gjørdu mær dagin so hugnaligan.

Harrin signi tykkum øll.

Heilsan Gerda Poulsen, Sandvík

Silvurbrúdleyp

Í dag, 17. november hava hjúnini Sigríð og Palle Sivertsen, Klaksvík, silvurbrúdleyp. Vælkost verður í heiminum fríggjadagin 19. november frá kl. 18.00.

Dagurin

17. november. Anianus, deyður ár 453. Var abbatí í kleystrinum Orgerils, nærhendis Orleans, har hann seinni gjordist biskupur.

Framhald av síðu 11

aratos!?)

Og ungdomur hjá okk-um, sum er flogin fjórðing-ar av landinum at smíða!

– Ein iløga, stór 50 milliónir, í svartastu arbeið-isloysistíð, okur víta um! (Annars valdi eg, at Mentamálaráðið eigur at

bróta upp úr nýggjum og byggja ein eftirskúla í Hóví??? Føroyskur ung-domur í hópatali fer av landinum á eftirskúla!)

Fyri ein ordans skyld má eg leggja afurat, at ið kommunurnar í Suðuroynni og Føroya Landsstýrið hava

tosað seg til rættis um, hvør skal gjalda fyri ellis- og røktarheim í Vági, eru okur øll farin undir grønu torvu... (Har sigst ferðslan vera nokk so deydlig!)

Setið fyri Guds sakir miðnámsskúlabyggingina í gongd NÚ!

Arbeiði verður til nógvar hendur - Suðuroynni og Føroyum til frama!

...So skal tað kennast um landið alt, tað tekur at sumra umsíðir...

